

Otthon a munkában

Mák Ferenc köszöntése

Mák Ferenc, aki most átveszi a Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság díját, annak idején: két évtizede a következő címet írta első könyve fölé: *A magam iskolája – A hontalanság esszéi*. A tanulmánykötet szellemi stratégiáját megjelölő kettős cím mindenképpen sokatmondó volt, nemcsak a kötet szerzőjének önmagáról kialakított képét jelölte meg, hanem egy sajátos szellemi helyzetet is: a vajdasági magyar írástudó szellemi helyzetét a jugoszláv államszövetség végnapjaiban. Valóban, az akkor már nem is annyira fiatal, hiszen az „emberélet útjának” feléhez érkezett írástudó a maga személyes iskolájának tartotta azt a munkát, amely által az őt körülvevő nagyobb közösség: a délvidéki magyar nemzeti közösség műveltségét birtokába vette, múltjához, hagyományaihoz, szellemi értékeihez és lelkeségéhez közel férközhetett. És ezt a nem kevés erőfeszítést, nem egyszer személyes áldozatvállalást kívánó szerepet valóban a „hontalanság” időszakában kellett betöltenie. Midőn a régi Jugoszlávia felbomlását kísérő (és okozó) kisnemzeti nacionalizmusok erőpróbája közepette az ott élő nagyjából félmillió magyarnak mindinkább rá kellett döbbsennie arra, hogy a többségi népek hatalmi törekvései és erőre kapó kollektív mítoszai ellenében bizony mindenképpen kiszolgáltatott sorsa jutott. Néhány esztendővel korábban még a Tito által alapított és működtetett állam még talán el tudta hitetni a kisebbségi magyarsággal, hogy a jogegyenlőség birtokában él a délszláv állam többi népe között, ezt az illúziót azonban lerombolták azok a háborús események, lerombolta az az általánosan megnyilvánuló nemzeti türelmetlenség, lerombolták azok az elszabaduló sovíniszta indulatok, amelyek nemcsak a szövetségi rendszer államalapító nemzeteinek együttműködését tették tönkre, korlátozták és veszélyeztetették a kisebbségi közösségek kultúráját és nemzeti identitását is.

Ennek a történelmi válságnak a mélyén kellett Mák Ferencnek tájékozódnia, munkásságát felépítenie. Az az életút, amelyet a mögöttünk maradt huszadik század utolsó évtizedeiben bejárt, egészen más volt, mint az előtte járó nemzedék életútja, amely viszonylag békés és biztató körülmények között indult, többnyire az újvidéki egyetem magyar katedrája körül, s vezetett el a vajdasági magyar kultúra műhelyeibe: egyetemi intézetekbe, folyóirat-szerkesztőségekbe, könyvkiadókba. Az előtte járóknak még hinni lehetett a nyugalmas építkezésnek abban az életformájában, amely a hatvanas években kiteljesedő magyar kulturális intézményrendszer jótékony eredménye volt, Mák Ferenc és társai előtt ezt az utat (mondhatnám: az „újvidéki utat”) már jórészt elzárták a politikai események. Ünnepezt barátunk egy bácskai kisvárosban, a Tisza közeli Óbecsén született és tanult, és mint annyian a délvidéki magyar szellemi élet munkásai közül, az újvidéki egyetem magyar tanszékén szerzett diplomát, szülővárosában lett magyartanár, majd az újvidéki Magyar Szó, később a szabadkai Városi Könyvtár munkatársa. 1989-ben Magyarországra költözött, a kecskeméti *Forrás* című irodalmi és kulturális folyóirat szerkesztőségének tagja. 1992 után a Határon Túli Magyarok Hivatalának tisztviselője, majd visszatérve szülőföldjére az *Aracs* című művelődés- és helytörténeti folyóirat szerkesztője lett.

Aracs románkori romtemploma a mögöttünk álló évtizedekben a délvidéki magyar történelemnek és kultúrának mintegy a jelképe lett. A múltat, ahogy a templomot, romba döntötték a történelem viharos eseményei, mindazonáltal mint figyelmeztető, helytállásra intő erő, az aracsi rom, a maga szimbolikus jelentőségével, ma is a délvidéki magyarság egyik fontos szellemi erőforrása. A bácskai-délvidéki-vajdasági magyarságnak igen súlyos történelmi terheket kellett hordoznia: a történelem romboló hatalmára és a megmaradás érdekében vállalt erőfeszítésekre egyszerre figyelmeztet a mitikus aurát kapó aracsi templomrom. Valójában ezt az „aracsi tanítást” fejezi ki Mák Ferenc munkássága is. Irodalomtörténeti tanulmányaira, publicisztikai írásaira és mindenekelőtt a közelmúltban a közönség elé került hatalmas könyvészeti művére gondolok – ez utóbbi a délvidéki magyarság életéről, múltjáról, művelődéséről ad igen gazdag képet. Hosszú évek szorgalmas gyűjtő és rendszerező munkája áll mögötte, nem lehet vitás, hogy szerzője ezzel a munkájával írta be nevét nemcsak a délvidéki, hanem az egyetemes magyar művelődés történetébe.

A neves erdélyi író, szociográfus és művelődéstörténész: Beke György annak idején (közel két évtizede) „*Rejtőzködő öntudat*” címmel méltatta Mák Ferenc munkásságát. Valóban, az általa elvégzett munkában tulajdonképpen egy „rejtőzködő”: minden magamutogatást messze elkerülő tudós egyéniség és közéleti férfiú nyilatkozik meg előttünk, aki sohasem arra törekedett, hogy látványos gesztusokkal hívja fel magára a figyelmet, ellenkezőleg, mindig meghúzódott a magára vállalt feladat és az imponálóan gazdag eredmény mögött. Otthonára ugyanis sohasem a sikerben, mindig az áldozatos munkában talált. Most, hogy a Berzsényi Társaság elismerését átveheti, vetüljön fény személyes erényeire: imponáló munkabíráására, átfogó szemléletére, gazdag tudományos eredményeire. Társaságunk nevében barátsággal köszöntöm Mák Ferencet, kívánok neki további nagy vállalkozásokat, emberpróbáló tudományos erőfeszítéseket és természetesen sikereket.

